

Isis

Ontsluierd

College -6

Petra Bolhuis
Maieutiek

Maieutiek_2024_Isis

1

Waarom Europa?

- Blom laat zien dat tegen alle verwachtingen in Europa heersend wordt. (B. Waarom Europa blz. 129-142)
- Toeval zoals een Chinese keizer die na 1433 de vloot niet meer uit laat varen en de stand van de techniek die het mogelijk maakte dat Europa de leeggevallen plek innam. Het Ottomaanse rijk heeft geen haven terwijl de zeeën doorslaggevend worden. (B. 143). Onderlinge oorlogen in Europa gaven ruimte aan technische vooruitgang. (149)
- Toeval, techniek, maar misschien wel vooral een theologie die ruimte gaat maken voor kennis en technologie. Blom zegt dat Europa uitblonk in 'institutionalisering van de huichelarij' (B160)

Maieutiek_2024_Isis

2

De gevolgen van de Prometheus benadering

- Prometheus attitude werkte niet alleen door in de omgang met de natuur.
- De omgang met mensen kreeg de vorm van het ontwikkelen van het verstand en de controle over de innerlijke natuur. Nu echter niet verticaal gericht op God, maar horizontaal, dus tussen mensen onderling.
- De vooruitgangsgedachte (met een einddoel) maakte de opvatting mogelijk dat sommige mensen verder waren dan anderen. Zij moesten de rest van de mensen -goedschiks of kwaadschiks- helpen uit de natuur op te stijgen.

Maieutiek_2024_Isis

3

Ver van de natuur afstand nemen is nu het goede

- Door toeval en de stand van sociaal economische factoren is Europa machtiger dan tevoren. Ze bevaren de wereldzeeën en gaan wereldwijd handelsrelaties aan.
- De rechtvaardigingstheorieën nemen een belangrijke plaats in m.b.t. de onderwerping van de natuur die vorm aanneemt.
- Witte Europese mannen met opleiding staan het verst van de natuur. (NB. dat is dus het goede volgens henzelf)
- Anderen zijn (nog) niet zover: handarbeiders, vrouwen, kleurlingen. Zij moeten, voor zover ze natuur zijn, opgevoed worden óf onderworpen óf vernietigd.

Maieutiek_2024_Isis

4

Het begint bij dieren

- Dieren zijn in veel polytheïstische- of natuurreligies deel van een geheel waarin mensen ook aanwezig zijn. Ze kunnen bezielde zijn als goede of kwade geesten of de vorm die een voorouder nu heeft aangenomen. Het dier kan de verpersoonlijking zijn van de kracht van je stam of deel zijn van de bezielde wereld van stenen grond en water waarin je als mens ook een plaats hebt. Ook in de klassieke wereld waren nog vele krachten werkzaam waaraan je af kon lezen hoe het leven er aan toe was. Montaigne en More staan (nog) aan de kant van levende én voelende dieren. (B. 163 en 165/166)
- Descartes is een goed voorbeeld van hoe de wetten van de mechanica op alles van toepassing worden, behalve op de menselijke geest/ziel. (B. Monsieur Grat en zijn heer 161)

Maieutiek_2024_Isis

5

Wij zijn ook natuur, maar wel anders

- Het is opvallend om te zien dat de terugkeer van de gedachte dat de mens als deel van de natuur moet worden gezien de Prometheus houding niet hoeft te veranderen. Bentham (1748-1832) is ervan overtuigd dat de natuur álle levende wezens stuurt richting vreugde en wegdrijft van leed. Hij had daardoor aandacht voor het lijden van dieren. Voor de mensheid had hij ook veel aandacht, maar niet voor individueel leed. Het gaat om geluk-maximalisatie van groepen en dan toch weer vnl. (specifieke groepen) mensen. (B. 224)
- Deze berekenende houding wordt de nieuwe rechtvaardigingstheorie die een grote rol blijft spelen in de verhouding tot andere mensen, dieren en de aarde. (Utilitarisme)

Maieutiek_2024_Isis

6

Natuur op zich is waardeloos, dus weerloos, in het vooruitgangdenken

- Locke, Voltaire en Kant waren allemaal grote denkers in hun tijd. Hun invloed is zichtbaar tot op dit moment. Zij creëren een wereldbeeld waarin alleen mensen en wat het menselijk verstand uitricht telt. De aarde, maar ook dieren en niet rationele mensen (d.w.z. niet mannelijk en/of niet wit en/of niet opgeleid) zijn grondstoffen voor die rationele mensen.
- Het vooruitgangdenken en het einddoel van de theologie zijn in hun denken volop aanwezig en het gevolg daarvan is dat het goede in de toekomst ligt en geweld (als altijd) mag worden toegepast om dat tevoorschijn te halen. Uit dieren, uit de aarde en uit mensen. Efficiëntie kent een instrumentele doel middel relatie met alle res extensa.

Maieutiek_2024_Isis

7

Feiten doen er toe

- Wetenschap en de christelijke religie hebben vaak op gespannen voet gestaan, maar uiteindelijk wint het verhaal dat ruimte laat voor de feiten en dat aansluit bij een overleefcapaciteit.
- Uiteindelijk neemt de religieuze interpretatie nieuwe (wetenschappelijke) feiten op in haar narratief. (Aquino en de rente, en later de vondsten van fossielen (b.211))
- Morele opvattingen zijn erg resistent tegen feiten. Slavernij, antisemitisme, vrouwenonderdrukking zijn daar voorbeelden van. (vb B. blz. 253)
- Blom zegt er is een 'rechtvaardigingsindustrie'. (247) (Lees voor meer vormen hiervan de slottekst van Imperialisme zie www.maieutiek.nl)

Maieutiek_2024_Isis

8

Darwin,,nee toch niet

- Darwin lijkt een wetenschappelijk bewijsvoering te geven voor een vloeiende overgang van de natuur op basis van toeval en selectie.
- Dat had de natuur dichterbij kunnen brengen. Maar in de praktijk wonnen de bestaande narratieven zodanig dat Darwin's evolutietheorie een aanpassing kreeg aan de heersende moraal. (Er volgt dus geen paradigmawissel)
- Dit is het soort gebeurtenissen waarom historicus Harari in Homo Deus zegt dat narratieven meer doorslaggevend zijn dan feiten.
- Galton (B. 257) wordt door Blom aangevoerd als voorbeeld, maar er zijn vele anderen nodig geweest om de evolutietheorie om te zetten in rassentheorieën en eugenetica. (B. 260)

Maieutiek_2024_Isis

9

Prometische methode ontkent alle kennis van inheemse mensen

- Hadots' Orfische benadering van de natuur legt het hier af tegen de Prometische. (Zie o.a. H. hst 11 blz. 143)
- We zien dat dit tot op de dag van vandaag zo is; Samenwerking tussen inheemse volkeren en hun kennis van het land en de daarbij behorende rituelen leiden niet tot integratie, maar tot het omwerken van Orfische benaderingen tot Prometische. Als voorbeeld het boek van Robin Wall Kimmerer 'Een vlecht van heilig gras'.
- Zie hieronder voor het voorbeeld dat daarin beschreven wordt.

Maieutiek_2024_Isis

10

Een attitude van dankbaarheid, traditie en ecologisch beheer

- Robin Wall Kimmerer stamt af van de Potawatomi, een inheemse stam die in de Verenigde Staten leeft. Ze is daar niet in opgegroeid, maar verdiept zich er nu in. Ze is botanicus en professor in de boscologie.
- In haar boek ***Een vlecht van heilig gras*** onderzoekt ze de verschillen tussen haar academische omgang met de natuur en die van haar stam. Wat ze ziet is een wereld van experimenteren in plaats van observeren. Ze herkent ook een gebrek erkenning voor de kennis die door de eeuwen heen verzameld is in de inheemse bevolking. Zelfs als ze dit Prometisch wil onderzoeken wordt ze gehinderd door aannames van de onzinnigheid ervan. Uiteindelijk blijkt dat de inheemse manier van gras oogsten bijdraagt aan het groeien van dat specifieke gras. Maar dan is er de vraag hoe dit om te zetten naar de 'gewone' omgang met de natuur. Als je de verbanden niet ziet leg je velden aan met dezelfde planten in rijen, maar dat vraagt ook insectenbestrijding en bemesting die bij de natuurlijke manier niet nodig is.
- De inheemse methode biedt echter geen opbrengst maximalisatie per hectare. Kimmerer pleit voor een omgang met de aarde die meer lijkt op de inheemse.
- Ook Appiah (Brits-Ghanees filosoof) zegt dat de samenwerking tussen inheemse en westerse natuurvisies vaak neerkomt op het achterlaten van je niet westerse wortels en als je het gemaakt hebt mag het inheemse— mits niet te activistisch- weer ter tafel komen.

Maieutiek_2024_Isis

11

Wat is in het algemeen anders in de inheemse houding?

- Dichter bij de natuur en een ervaring van afhankelijkheid en wederkerigheid.
- Er is geen strakke grens tussen mens, dier en de rest van de natuur.
- In plaats van onderwerping en rechtspleging waarbij de aarde wordt gedwongen haar als onterecht ervaren terughouding op te geven, zoals bij Bacon, is hier een gevoel van gedragen worden door de aarde die geeft en neemt. Er is sprake van een wederkerigheid die vooral de vorm aanneemt van dankbaarheid van de mensen voor wat moeder aarde biedt.
- Er is in de ogen van de Prometische benadering sprake van antropomorfisering. De inheemse term is bezieling. (Zie ook college 8 en 9)
- Hadot laat in Hst 15 zien dat dit niet altijd de westerse houding is geweest. Ook daar ging het over ontspanning en afstemming. (citaten 200, 201 en 202) Maar wel objectief (maar dat is dan belangeloos)

Maieutiek_2024_Isis

12